

Authenticiteit van assessments 'Ik heb ook pareltjes gezien'

Hoe kunnen scholen de kwaliteit van hun assessments verbeteren met de mogelijkheden die ze hebben? Dat is onderwerp van dit artikel. Welke dilemma's kom je dan tegen in groen mbo en groen hbo? En hoe zit het bijvoorbeeld met authenticiteit als je geen bedrijf tot je beschikking hebt?

Judith Gulikers

Scholen worstelen nog met competentiegericht beoordelen. Ideeën, uitvoering en kwaliteit wisselen vaak, constateerde Judith Gulikers, Educatie en Competentiestudies (ECS), Wageningen UR. Scholen zouden, naast assessorentrainingen, volgens haar meer in moeten zetten op professionalisering in docententeams; samen nadenken over 'wat vinden wij kwaliteit van competentiegericht beoordelen en hoe kunnen we hieraan werken?'

Gulikers heeft de afgelopen twee jaar bij aoc's en groene hbo-instellingen onderzoek gedaan naar competentiegericht beoordelen. Ze keek vooral naar kwali-

teit van assessments en beleving van deelnemers, docenten en werkveld. "Ik heb veel worstelingen gezien", zegt ze, "maar ook veel pareltjes. Scholen die tot hele mooie assessments komen waarin deelnemers opbloeien en waarvan docenten zeggen: 'ik had nooit verwacht dat ze dit zouden kunnen.'"

Ook op het gebied van professionalisering van docenten gebeurt al het een en ander in het groene onderwijs: zo is het GKC-programma docentenprofessionalisering gestart, kunnen docenten in de gereedheidskist aan de slag met beoordelingsvormen en -rollen (www.gereedheidskist-beoordelen.nl), en werkt het

groene vmbo in het project Groen proeven aan professionalisering op dit gebied. Ook het onderzoek van ECS kan bijdragen.

Communicerende vaten

De oude kwaliteitscriteria voor examinering waren betrouwbaarheid en validiteit. "Daarmee kom je er niet. Dat past niet meer bij de filosofie van het competentiegericht onderwijs. Je moet een nieuw kader hebben."

Liesbeth Baartman (2007), onderzoeker bij de Universiteit Utrecht, ontwikkelde een kader van twaalf kwaliteitscriteria. Met dit kader keek Gulikers naar kwali-

Aandachtspunten kwaliteitscriteria

Authenticiteit: mate van overeenkomst tussen assessment en beroepspraktijk. Het vijf-dimensionale model (zie artikel) kan helpen bij inrichten van authentieke assessments.

Cognitieve complexiteit: overeenkomst in (denk)processen met de beroepspraktijk. Beoordelingscriteria moeten laten zien welke processen je wilt beoordelen. Vergelijkbaarheid (van taken, criteria en beoordelingsprocedure). De inhoud van assessments hoeft niet exact gelijk te zijn, zolang de beoordelingsprocedure maar gelijk is. Het advies is om in assessorenteams een afgesproken beoordelingsprocedure te oefenen.

Acceptatie: de mate waarin betrokken partijen het assessment accepteren. Het mbo is bezig om rollen en verantwoordelijkheden van school, deelnemer en werkveld te benoemen, onder meer in het project Examenprofiel. In het hbo is het werkveld nog weinig betrokken.

Tijd / kosten: mate waarin het assessment efficiënt is en organiseerbaar in tijd en geld.

Eerlijkheid / generaliseerbaarheid: mate waarin het assessment de gelegenheid biedt om alle bedoelde competenties te tonen en te beoordelen. Tijdens inrichtingsfase kun je bepaalde stimuli aan-

brengen om competenties uit te lokken. Het mbo heeft behoefte aan erkende PvB-bedrijven waar alle competenties aan bod komen.

Geschiktheid voor onderwijsdoelen: Beoordeel je professioneel gedrag? Beoordeel je kennis, vaardigheden en houdingen geïntegreerd? In het mbo, waar de nadruk ligt op observeren van gedrag, kunnen aspecten als doordacht bewust handelen en kunnen handelen in nieuwe situaties buitenboord vallen. In het hbo, waar vaak beoordeeld wordt op basis van reflecties op gedrag, is het lastiger om vaardigheid en professioneel gedrag mee te wegen. Het combineren van beoordelingsmethoden is daarom belangrijk.

Betekenisvolheid: mate waarin het assessment waarde heeft voor de persoonlijke ontwikkeling en de beroepsontwikkeling.

Accuraatheid / herhaalbaarheid (het oude criterium betrouwbaarheid): Om beoordeling op 'onderbuikgevoel' te voorkomen vraagt een oordeel over competenties om meerdere beoordelaars, meerdere beoordelingsmethoden en/of meerdere beoordelingsmomenten.

Transparantie: Hebben alle betrokkenen

het assessmentproces goed begrepen? Dit is afhankelijk van goede communicatie over bedoeling, invulling en uitvoering. Advies: ga er niet te snel van uit dat iedereen wel weet wat de bedoeling is, maar bespreek dit.

Aansluiting: Deze is goed als deelnemers aan een assessment in het onderwijs al hebben kunnen oefenen met datgene wat ze moeten doen in de toets. Weten ze wat de competenties en werkprocessen inhouden? In het mbo is de worsteling dat een proeve geïntegreerd handelen vraagt, terwijl onderwijs vaak gericht is op deelaspecten of vakken en in het hbo sluiten assessments vaak niet aan bij stage-ervaringen.

Onderwijsgevolgen: de mate waarin het assessment een positieve invloed heeft op het leerproces en de motivatie. Dat kan met informatieve feedback (op werkprocessen of competenties) na afloop van ieder assessment.

In www.gereedchapskist-beoordelen.nl staan hulpmiddelen voor acties bij deze kwaliteitscriteria.

ficerende assessments in het groene onderwijs. "Docenten zullen zichzelf misschien niet direct herkennen in die criteria, maar ze zijn er wel impliciet mee bezig", zegt ze. Het scala van criteria zou docententeams ook kunnen helpen om na te denken over waar de kwaliteit van competentiegericht beoordelen ligt. "Waar kun je allemaal aan denken als je de kwaliteit van je assessment wilt verbeteren?"

Ze ziet verschil bij mbo en hbo. Het mbo heeft bijvoorbeeld meer aandacht voor authenticiteit. Verklaarbaar, denkt ze. "In het mbo lopen leerlingen vanaf het eerste jaar al stage. In het hbo is de prak-

tijk vaak wat verder weg. Daar vraagt een kwaliteitscriterium zoals cognitieve complexiteit meer aandacht."

Ze constateerde ook dat sommige criteria als communicerende vaten werken. Zo heeft de mate van *authenticiteit* gevolgen voor de *vergelijkbaarheid*. Als iedere deelnemer zijn proeve uitvoert op een ander bedrijf, dan betekent dat automatisch dat de situaties voor verschillende leerlingen minder vergelijkbaar zijn. De vraag is echter of dit erg is. Zo zeiden deelnemers en bedrijven: "Het maakt niet uit of ik nu koeien melk op bedrijf X of bedrijf Y, als ik maar op een zelfde manier beoordeeld wordt". Met andere

woorden, de context mag wel verschillen zolang de beoordelingsprocedure maar gelijk is.

"Je kunt ook niet van elk assessment verwachten dat dit voldoet aan alle kwaliteitscriteria. Maar eigenlijk zouden alle assessments die een deelnemer gedurende zijn opleiding krijgt, samen aan het hele spectrum moeten beantwoorden."

Authenticiteit

Een criterium waarop dit artikel focust, is authenticiteit. Hoe realiseer je dat? Het meest authentiek (of echt) is normaal gesproken de beroepspraktijk. Be-

Assessment in actie

Bij Bloemisterij Wisse in Heinkenszand is woensdag 22 april een assessment bezig. Marinca Verton (19) en Diana van Dalen (18) doen er een proeve voor de afsluiting van hun eerste jaar op het Edudelta College Goes. Ze zijn nu tweedejaars Dynamic Design. De proeve duurt de hele dag, van 9 tot 5. Ze maken bloemstukken en berekenen de kostprijs. "Dingen die je normaal ook doet", zegt Diana. Af en toe komen de assessoren kijken, mensen die ze nog nooit eerder hebben gezien, en vanmiddag rond een uur of 5 is er een gesprek "om te kijken of we geslaagd zijn."

Ze hebben van de assessoren een mailtje gekregen over de gang van zaken. Na de proeve houden zij om beurten een criteriumgericht interview met Marinca en Diana. "Indien mogelijk laten we dat op het bedrijf plaatsvinden." Zo staat er in de mail. Liesbeth de Winter is stagebegeleider. Ze vertelt dat stagiairs hier met alle aspecten van het werk in aanraking komen. Bruidswerk, grafwerk, decoraties. "Ze worden in alles wat het niveau toelaat ingezet."

Ook Miranda van Oostdijk (21) staat in de winkel. Ze is vierdejaars en haar proeve (voor big business) begint binnenkort. Ze moet dan een maand lang aantonen dat ze zelfstandig de winkel kan draaien. Taken verdelen, inkopen doen, alles wat erbij hoort. En Bloemisterij Wisse is een luxe zaak met internationale contacten.

"De beoordeling is dan niet elke dag", zegt Miranda. "Ze komen af en toe. Ik moet dan ook vertellen hoe ik het zou doen als ik de winkel zou overnemen en wat ik misschien anders zou doen." In voorbereiding op haar proeve heeft ze onder begeleiding van de eigenaar van Bloemisterij Wisse een ondernemersplan gemaakt. Met een analyse van de onderneming, financiële gegevens en zaken zoals marketing, distributie, promotie, personeel en plan van aanpak.

Ze is er klaar voor. En om dat te illustreren toont ze samen met Liesbeth een recent pronkstuk dat nog in de koeling staat.

Liesbeth de Winter begeleidt Marinca en Diana bij hun assessment van een dag in een bloemwinkel in Heinkenszand. Ze voeren er de voorkomende werkzaamheden uit

Miranda van Oostdijk, links, start met een assessment van een maand. Ze moet aantonen dat ze zelf de winkel kan draaien

oordelen van functioneren zoals je in het beroep moet functioneren, kun je het beste in een situatie waarin je dat beroep daadwerkelijk uitoefent.

Dat lijkt simpel, maar authenticiteit heeft meerdere aspecten en is volgens Gulikers vooral ook beleving. In hoeverre ervaren een deelnemer en het be-

drijfsleven de situatie van de proeve als 'echt'? Een vraag die veel aoc's bezighoudt, is of je ook buiten een bedrijfscontext een authentiek assessment kunt uitvoeren. Hoe moet dit er dan uitzien? Om hier handvatten voor te bieden heeft Gulikers samen met De groene standaard op basis van een vijfdimensionaal

model (Gulikers, 2005) - taak, fysieke omgeving, sociale omgeving, vorm van examineren en resultaat & criteria – een bandbreedte geformuleerd voor authentieke beoordelingssituaties. Met als uitgangspunt dat competentiebeoordeling vraagt om situaties die overeenkomstig zijn met de beroepspraktijk en door

deelnemers en werkveld ook zo worden ervaren, maar dat scholen ruimte moeten krijgen voor de inrichting van proeven.

Kijk je naar de *taak* (de opdracht en werkzaamheden die de deelnemer tijdens de proeve uitvoert), dan is het voor een authentieke proeve van belang dat de complexiteit en de verantwoordelijkheid van de deelnemer in de proeve overeenkomen met de complexiteit van het beroep en de verantwoordelijkheid die past bij de beroepsuitoefening op het niveau van de proeve.

Als het gaat om *fysieke omgeving* is het vooral van belang dat de deelnemer toegang heeft tot alle noodzakelijke bronnen en materialen uit het bedrijf en dat de werkzaamheden onder ‘beroepsrealistische’ tijdsdruk worden vervuld. Bij *sociale context* gaat het erom dat de balans en mate van individueel werken en samenwerken tijdens de proeve overeenkomen met de normale beroepsuitoefening. Er kunnen dan medeleerlingen of gesimuleerde klanten betrokken worden, mits dit *tijdens de inrichtingsfase* van de proeve georganiseerd wordt.

Het vierde punt, *vorm*, blijft binnen De groene standaard constant. Er is namelijk altijd een praktijkdeel en een criteriumgericht interview. In de vijfde dimensie, *resultaat & criteria*, is het meest authentieke resultaat dat de deelnemer kan opleveren (bijvoorbeeld een product of dienst), een resultaat dat daadwerkelijk gebruikt wordt door de praktijk. Je kunt je voorstellen dat het bloemstuk van de proeve in de winkel komt of verkocht wordt. En vanzelfsprekend heeft de verzorging van dieren ook direct resultaat. Als resultaten niet gebruikt worden in de beroepspraktijk, moeten opgeleverde producten of diensten wel beroepsrelevant zijn. □

Baartman, L. K. J., Prins, F., Kirschner, P. A., & Van der Vleuten, C. P. M. (2007).

Kwaliteitsmeting van CompetentieAssessmentProgramma's via zelfevaluatie. *OnderwijsInnovatie*, 1, 17-26.

Gulikers, J. (2005). Authentieke toetsing: de beroepspraktijk in het vizier. *OnderwijsInnovatie*, 2, 17-24.